

ליווי והערכה של סטודנטים חרדים הלומדים במסגרת לימודי

הנדסאות

אסף מלחי, מרכז תחום חרדים במינהל מחקר וכלכלה

רקע כללי

כחלק ממאמצי ממשלות ישראל לקידום תעסוקה במגזר החרדי, מגבש משרד התמי"ת מזה כ-5 שנים מסלולי הכשרה ייחודיים לרכישת מקצוע ולימודים גבוהים בקרב אוכלוסייה זו. אחד ממסלולי הסיוע וההכשרה המיועדים למגזר זה הנו מסלול לימודי תואר הנדסאי עבור גברים חרדים במספר מוסדות. חלק מפעילות זו נעשית בשיתוף תב"ת, מיסודה של ממשלת ישראל וארגון הגיוינט. לפני כשנה סיימו בהצלחה את לימודי ההנדסאות כ-30 גברים חרדים אשר למדו הנדסאות האלקטרוניקה במכללת אשדוד אשר זכו לסבסוד שכר הלימוד שלהם וכן במלגת קיום צנועה. חלק מבוגרי הלימודים מתקשים למצוא תעסוקה בתחום לימודיהם. יש לציין כי למרות מאמצי תב"ת ומלגות הלימוד הנדיבות, התקשו מנהלי תחום חרדים בתב"ת לאתר מועמדים מתאימים ללימודי הנדסאות בקרב הגברים החרדים, זאת למרות מענקי הלימוד הנדיבים. כיום (בשנה"ל תשע"ג) לומדים במסלול זה כ-250 גברים חרדים, הכולל תמיכות של משרד התמי"ת בשכר לימודיהם של תלמידי חרדים במסלולי הנדסאות שונים, מרביתם במסגרת מכינה טכנולוגית.

מרבית לימודי ההנדסאות למגזר החרדי נערכים במסגרות ומוסדות המותאמים למאפיינים ולצרכים של אורח-החיים החרדי במכללות ומכונים כמו מבח"ר, המרכז החרדי להכשרה מקצועית, מכללת צפת וכן במסגרת האוניברסיטה הפתוחה אשר התאימה במידת מה את מערך הלימודים לגברים החרדים. למיטב ידיעתנו, עד כה טרם נערכה מדידה או הערכה מחקרית שיטתית, כמותית ואיכותנית כאחד, למאפייניהם וצרכיהם של גברים חרדים הלומדים הנדסאות בישראל. לבקשת מנהלת המכון הממשלתי לטכנאים והנדסאים, גב' לימור ניסן, גיבש מנהל מחקר וכלכלה במשרד התמי"ת מסמך יזום לליווי מחקרי של אוכלוסייה זו במתווה של מחקר מעצב אורך טווח.

מעריך המחקר המתוכנן

הנהלת משרד מבקשת לבחון דרכים להגדלת מספר הגברים החרדים שישתלבו בלימודי הנדסאות ובהגדלת שיעורי הבוגרים מקרב אוכלוסייה זו. לפיכך, התבקש מינהל מחקר וכלכלה על-ידי מנהלי מה"ט (המכון הממשלתי להכשרה טכנולוגית) לגבש תוכנית הערכה וליווי מחקרית למסלול לימודים זה במטרה לבחון את הנקודות הבאות.

מטרות המחקר

1. אפיון חברתי של תלמידי הנדסאות במגזר החרדי
2. בחינת מערך הקשיים במהלך הלימודים ושביעות הרצון מהלימודים
3. בחינת הסיבות לבחירת מסלול ותחום הלימודים
4. בחינת רקע תעסוקתי ומצב תעסוקתי נוכחי
5. בחינת דרכים להגדלת מספר הגברים החרדים הלומדים במסלולי הנדסאות
6. הגדרת מדדי הצלחה ויישום למסלול הנדסאות לגברים חרדים

השערות המחקר

- לאור הידע הקיים בתחום, יש להניח כי חלק מתלמידי הנדסאות במגזר החרדי עבדו בעבר במשרות שונות
- לפיכך, הבחירה בלימודי הנדסאות כרוכה בניסיון של התלמידים לשפר את תנאי העסקתם ורמת שכרם בשוק העבודה
- יש להניח שחלק גדול מהתלמידים החרדים אינם שייכים לליבה התורנית של 'חברת הלומדים' אלא למעגלי השוליים של חברה זו (חרדים-ספרדים, בעלי תשובה, חרדים ילידי חוץ ועוד)
- בשל היעדר ידע כללי מוקדם, יש לצפות שהתלמידים החרדים יתקלו בקשיים ניכרים ביחס ללימודי אנגלית ומתמטיקה. כמו כן, בהסתמך על מחקרים קודמים בתחום סביר להניח שחלק גדול מהתלמידים יתקלו בקשיים כלכליים ומשפחתיים במהלך לימודיהם

שיטת המחקר

בשל מורכבותו של תחום הלימוד והמאפיינים הייחודיים של אוכלוסיית המחקר במסלולי הנדסאות לגברים חרדים, כמו גם בשל העניין הרב שיש למשרד התמי"ת ולמשרדים נוספים בקידום לימודי הנדסאות לאוכלוסייה זו ובעיקר בשל מספרם המצומצם של מספר הנדסאים החרדים, מוצע לערוך מחקר משולב באופן הבא: ביסוס שיטת מחקר משולבת (Mix Methods) במסגרת מערך מחקר מובלע (Embedded Design) המאפשר שילוב בין מחקר איכותני מקדים המאפשר ייצוג של רבדים ותובנות חברתיות-תרבותיות ייחודיות למושאי המחקר ובנוסף יאפשר לגבש שאלון מחקר כמותי מותאם אשר יסייע באישוש או הפרכת השערות המחקר. שילוב שיטות המחקר יאפשר להתחקות באופן מיטבי אחר מערך ההחלטות בפניה למסלול זה, סוגי ועוצמות הקשיים במהלך הלימודים וכן אחר המאפיינים החברתיים של התלמידים. מסגרת המחקר הכמותי תערך כמחקר ארוך טווח אשר תלווה את התלמידים במספר נקודות זמן שונות.

מסגרת המחקר האיכותני

המחקר האיכותני יכלול 4 קבוצות מיקוד בנות 6-8 מרואיינים חרדים בשלב המכינה הטכנולוגית בהתאם למוסדות הלימוד ותחומי הלימוד המרכזיים של אוכלוסיית המחקר. בשלב זה ירואיינו בסה"כ בין 35-40 תלמידי מכינה חרדים. 2 קבוצות מיקוד ייערכו במרכז החרדי להכשרה מקצועית בבני-ברק וירושלים, במכללה האזורית בצפת ובקמפוס של האוניברסיטה הפתוחה בירושלים. כאמור, מטרת המחקר האיכותני היא לחשוף את המוטיבציות, הלבטים והקשיים האישיים והקהילתיים של התלמידים במטרה לקבל תמונת מצב עשירה ומעמיקה של מאפייני הפונים למסלולי ההנדסאות. הקבוצות יגובשו בהתאם לתחומי לימוד קרובים ובאמצעות הבחנה בין תחומי לימוד שונים. אנו מעריכים כי מסגרת מחקר איכותני זה תארך בין חודשיים לשלושה חודשים

מסגרת מחקר כמותי

המחקר כמותי ייבחן את מטרות המחקר כפי שפורטו לעיל באמצעות שאלונים מובנים אשר יועברו לתלמידים חרדים במסגרות ובשלבם שונים של לימודי ההנדסאות. מטרת המחקר הכמותי הוא לבחון את מניעיהם, בחירותיהם, הישגיהם, קשייהם של ההנדסאים בתקופת הלימודים ולאחריה. המחקר הכמותי ייערך על-ידי סקר טלפוני ב-3 נקודות זמן שונות כדלקמן :

1. סוף תקופת לימודי המכינה הטכנולוגית
2. במקביל עריכת סקר נושרים ייעודי מהמכינה (לגביו יוכן שאלון מיוחד)
3. סוף שנה א' בלימודי ההנדסאות
4. סוף שנה ב' בלימודי ההנדסאות
5. 8 עד 12 חודשים מתום הלימודים
6. **סקר בוגרים חד פעמי** (בוגרי ההנדסאות ב-3 שנים אחרונות בקרב גברים חרדים)

חיוני להערכתנו לבצע כבר בשלב המחקרי הראשון סקר בוגרים חד-פעמי, זאת למרות שמספרם מצומצם באופן יחסי. סקר הבוגרים ייבחן את מאפייני הלימודים של בוגרים אלו וכן את תרומת לימודי ההנדסאות להשתלבות בעבודה ביחס לבוגרים מקבוצות אוכלוסיה אחרות. **לפיכך, במקביל למחקר הליכוי ארוך הטווח יערך סקר בוגרים זה.**

קבוצת השוואה

בהמשך עריכת המחקר תיבחר קבוצת השוואה התואמת באופן מרבי למאפייני אוכלוסיית המחקר, באשר למאפייני הרקע הסוציו-דמוגרפים, מאפייני השכלה ואיכות ההשתלבות בשוק העבודה

הקמת צוות היגוי

לצורך גיבוש ומעקב אחר ההליך המחקרי הוחלט לגבש צוות היגוי משותף למינהל מחקר וכלכלה ולהנהלת מה"ט. במידת הצורך ישולבו בצוות זה נציגים מאגפים או שותפים נוספים למסלול זה

לו"ז משוער

יולי 2013 : שלב ההכנה (איתור אוכלוסיית מחקר, גיבוש קבוצות מיקוד, הכנת שאלון מקדים ועוד)

יולי 2013 : עריכת 4 קבוצות מיקוד

אוגוסט – אוקטובר 2013 : הכנת דוח ביניים על בסיס מחקר איכותני ושאלון מחקר כמותי למסיימי שלב המכינה

תרשים מהלך מחקר :

